

การศึกษาศานวนการณ์การพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์มอญผ่านกลไกประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มมิตรมอญ: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร

ปิยะธิดา นาคะเกษียร ป.ร.ด.*

ฤดี ปุ่บงกะดี ป.ร.ด.**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ วิเคราะห์สถานการณ์และความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนในกลุ่มแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจถึงมุมมองวิธีคิดต่างๆของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับในการพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ แรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญจำนวน 30 ราย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ สัมภาษณ์เจาะลึก สังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ที่สะท้อนถึงปัญหาขณะดำเนินชีวิตในประเทศไทย ได้แก่ ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพและระบบบริการสุขภาพ ปัญหาด้านภาษาและการสื่อสารปัญหาด้านสิทธิและกฎหมาย ปัญหาด้านการศึกษา และ ปัญหาด้านความปลอดภัย 2) ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับความต้องการเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในขณะอาศัยอยู่ในประเทศไทย ได้แก่ ยุทธศาสตร์เรื่องสิทธิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติชาวมอญ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสวัสดิการชุมชน จะต้องประกอบด้วย แกนนำและสมาชิกกลุ่มมิตรมอญ ผู้นำทางศาสนา วิทยากร/พี่เลี้ยงจากองค์กรต่างๆ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด ปัจจัยเงื่อนไขที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสวัสดิการชุมชน ได้แก่ วิถีชีวิต ทัศนคติของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ การมีแกนนำหลักและเครือข่าย เป็นต้น ในส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาสวัสดิการชุมชน คือ อุปสรรคในเรื่องของเวลาและอุปสรรคในเรื่องภาษาและการสื่อสารระหว่างแกนนำกับสมาชิกและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการสร้างและพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในพื้นที่เฉพาะ มุ่งพัฒนางานวิจัยเชิงระบบ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องรวมถึงตัวของแรงงานข้ามชาติเองได้เข้ามาร่วมวิเคราะห์พัฒนาระบบและกลไกต่างๆ ด้านการพัฒนาวิชาชีพพยาบาล ควรนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการให้บริการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมแก่แรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ และกลุ่มอื่นๆ รวมถึงการออกแบบการบริการ

คำสำคัญ: การพัฒนาสวัสดิการชุมชน แรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

**อาจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ - นรีเวชวิทยา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานะและสิทธิ อาศัยอยู่ในประเทศไทยหลากหลายกลุ่ม ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีทั้งในส่วนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมแต่ไม่เคยได้รับการสำรวจหรือยืนยันตัวตนเลขที่แน่ชัด และกลุ่มที่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้านด้วยเหตุผลทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความไม่ปลอดภัยในชีวิต ซึ่งในขณะนี้บางส่วนไม่สามารถส่งกลับประเทศต้นทางได้ จำนวนประมาณ 1-2 ล้านคนเศษ¹ และมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยพบว่า จำนวนแรงงานข้ามชาติจาก 3 ประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทยมีสูงถึง 1.23 ล้านคน² ทั้งนี้สถานภาพการดำรงชีวิตของบุคคลดังกล่าวไม่เอื้อต่อความมั่นคงและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นหากปล่อยปละหรือเพิกเฉยต่อสถานการณ์ปัญหาย่อมจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศในระยะยาวอย่างรุนแรง โดยผลกระทบดังกล่าวไม่จำกัดเฉพาะที่จะเกิดจากกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะบุคคลโดยตรงเท่านั้น แต่จะรวมถึงกลุ่มบุตรหลานที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอันเป็นการเพิ่มความรุนแรงของสภาพปัญหาให้มากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาสถานการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยพบว่า เป็นผลมาจาก “ทุนนิยมโลกาภิวัตน์” โดยรัฐบาลไทยได้เริ่มมีนโยบายอนุญาตให้มีการจ้างแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านตามพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) คนต่างด้าว พ.ศ. 2521 อนุญาตให้มีการจ้างงาน ผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายอยู่ระหว่างรอส่งกลับแต่อนุญาตให้อยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวได้ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2535 จึงได้เริ่มให้มีการจ้างแรงงานข้ามชาติจากพม่าในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า 10 จังหวัด ในปีพ.ศ. 2551 รัฐบาลได้มีการผ่อนผันให้แรงงานข้ามชาติสามารถอาศัยอยู่และทำงานได้เป็นการชั่วคราว มีระยะเวลาผ่อนผันสองปี และในปีพ.ศ. 2554 คาดว่าจะมีแรงงานข้ามชาติจำนวนกว่า 3,261,058 คน อาศัยอยู่ในประเทศไทย ทั้งในส่วนที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย โดยคาดว่าจะมีแรงงานผิดกฎหมายถึง 3 ล้านคน จากสภาพการณ์

ดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบในภาพรวม ซึ่งได้แก่ผลกระทบต่อสังคม ผลกระทบทางสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดปัญหาโรคติดต่อ โรคกลับซ้ำ และผลกระทบทางเศรษฐกิจ และผลกระทบด้านการเมืองและความมั่นคงในประเทศ เนื่องจากมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายกระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ เกิดการเอารัดเอาเปรียบ อคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และภาพลักษณ์ของประเทศไทยต่อสังคมโลก แต่ในขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวก คือ เกิดการทดแทนการขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิต¹

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ มีโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่า 3,000 แห่ง ทำให้เกิดการไหลบ่าของแรงงานย้ายถิ่นเข้าสู่จังหวัดเป็นจำนวนมากทั้งแรงงานไทยย้ายถิ่นและแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ซึ่งพบว่าในปีพ.ศ. 2554 มีจำนวนประมาณ 167,899 คน ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลพบว่า มีกลุ่มแรงงานชาติพันธุ์มอญมากที่สุดถึงเจ็ดสิบเปอร์เซ็นต์³ รองลงมาเป็นคนกะเหรี่ยง ลาว และกัมพูชา ซึ่งต้องการการดูแลอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาด้านสาธารณสุข การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพปัญหาด้านสถานะบุคคลการเข้าเมืองผิดกฎหมาย ไร้สัญชาติ ปัญหาสภาพการทำงาน การกดขี่ค่าจ้าง ปัญหาความปลอดภัยในการทำงาน การเกิดอุบัติเหตุและการชดเชย ปัญหาสิทธิในการรวมกลุ่มเป็นต้นในปัจจุบันก็ยังคงมีแรงงานข้ามชาติชาวมอญอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่เขตพื้นที่ดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนกว่า 200,000 คน ในปีพ.ศ. 2552 เกิดการรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ทั้งชาวไทยเชื้อสายมอญและมอญพลัดถิ่นจำนวนกว่า 500 คน มีกิจกรรมร่วมกันภายใต้ชื่อ “กลุ่มมิตรมอญ” มีภารกิจหลักสำคัญคือเชื่อมประสานเครือข่ายในลักษณะสังคมเพื่อนช่วยเหลือเกื้อกูลกันและจากการศึกษานำร่องพบว่า แรงงานชาติดมอญยังประสบปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ในด้านต่างๆ การเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพและสังคม การเกิดปัญหาสุขภาพและภาวะพึ่งพิงต่างๆ เป็นต้น ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทยตามมา

ข้ามชาติ เพื่อนำสู่การออกแบบการพัฒนาสวัสดิการชุมชน สำหรับผู้มีปัญหาสถานะบุคคลในกลุ่มชาติพันธุ์มลายูและ เพื่อเป็นต้นแบบขยายผลสู่โครงการพัฒนาสวัสดิการชุมชน สำหรับผู้มีปัญหาสถานะบุคคลชาติพันธุ์อื่นๆ ต่อไป โดย การศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ที่มุ่งเน้นการให้ความหมายบนฐานคิด เชิงวัฒนธรรม การทำความเข้าใจถึงการให้ความหมาย ที่มาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่/ชุมชน ชาวมลายูมีสถานการณ์การพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับ ผู้มีปัญหาสถานะบุคคลเป็นอย่างไร อีกทั้งการวิจัยเรื่องนี้ ยังสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของชาติและสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการขับเคลื่อนให้แรงงานข้ามชาติหรือผู้มีปัญหาสถานะบุคคล ได้รับการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งสามารถ จัดการปัญหาและพัฒนาสวัสดิการชุมชนของตนเองได้ อย่างครอบคลุมตั้งแต่เกิด เจ็บป่วยและเสียชีวิต และ ผลการวิจัยที่ได้ยังทำให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถนำ ข้อมูลไปกำหนดรูปแบบการจัดบริการดูแลกลุ่มแรงงาน ข้ามชาติ โดยเฉพาะบุคลากรสุขภาพสามารถนำข้อมูล ไปออกแบบการจัดบริการสุขภาพเพื่อตอบสนองความต้องการสวัสดิการด้านสุขภาพได้

ศึกษาศถนการณัการพัฒนาสวัสดิการชุมชน
สำหรับแรงงานข้ามชาติชาวมอญผ่านกลไกประเพณี
วัฒนธรรมของกลุ่มมิตรมอญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 คน เป็นแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มีความแตกต่างหลากหลาย ที่สามารถให้มุมมองและตอบคำถามการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และมีคุณสมบัติที่สามารถเป็นตัวอย่างในการศึกษาได้^{9,10} ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Inclusion criteria) ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ จำนวน 30 คน ที่กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ คือ 1) ไม่จำกัดเพศ และระดับการศึกษา อายุ 18 ปีขึ้นไป 2) เป็นแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่ขึ้นทะเบียนแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย 3) มีความสมัครใจและเต็มใจที่จะให้ข้อมูล 4) มีประสบการณ์การทำงานในประเทศไทยอย่างน้อย 1 ปี และ 5) สามารถสื่อสารภาษาไทย โดยพูดและอ่านภาษาไทยได้ในระดับปานกลาง (เข้าใจ พูดคุยโต้ตอบกับผู้วิจัยได้) หรือในรายที่สื่อสารภาษาไทยได้เล็กน้อย ผู้วิจัยจะใช้ล่ามที่สามารถเข้าใจและพูดภาษาไทยและมอญได้เป็นอย่างดี

ผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 18 คน ได้แก่ พระสงฆ์ 2 รูป (เจ้าอาวาสวัดป้อมวิเชียรโชติการาม และพระสงฆ์ผู้เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนวัดป้อมวิเชียรโชติการาม), ที่ปรึกษามิตรมอญ 1 คน, ประธานกลุ่มมิตรมอญ 1 คน รองประธานกลุ่ม 1 คน, คณะกรรมการกลุ่มมิตรมอญ 2 คน, คณะกรรมการสมาคมไทย-รามัญ 2 คน, คณะกรรมการกลุ่มเยาวชนไทย-มอญ 2 คน, ประธานและสมาชิกเครือข่ายภาคประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร 3 คน, ประธานและสมาชิกกลุ่มเครือข่ายแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญจังหวัดสมุทรสาคร 2 คน, พัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร 2 คน

2. เกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Exclusion criteria) สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ขณะดำเนินการวิจัยมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เช่น กระทำผิดระเบียบกฎเกณฑ์ที่ขัดต่อบทบัญญัติกฎหมายการทำงานของคนต่างด้าว หรือมีปัญหาสุขภาพที่เจ็บป่วยด้วยโรคภัยเรื้อรังจนทำให้ไม่สามารถให้ข้อมูลได้

ขั้นตอนการศึกษา

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการวิจัย ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการกำหนดบทบาทและสถานภาพ เริ่มต้นจากการชี้แจงให้หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทราบถึงสถานภาพของผู้วิจัย หัวข้อในการพัฒนางานวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการประสานความร่วมมือระหว่างผู้วิจัยกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

ระยะที่ 2 ระยะของการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมวิเคราะห์ข้อมูล

1) ศึกษาบริบททางสังคมวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติชาวมอญ ศึกษาวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 คน เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ศึกษาบริบททางสังคม วัฒนธรรม ภาวะสุขภาพ ปัญหาและความต้องการในด้านต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิต รวมถึงศักยภาพและทุนทางสังคมของแรงงานข้ามชาติชาวมอญ

2) ศึกษาปรากฏการณ์การพัฒนาสวัสดิการชุมชน ที่มาจากกระบวนการคิดของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสนทนากลุ่มในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน 1 ครั้ง ดำเนินการสนทนากลุ่มในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 18 คน 1 ครั้ง รวมถึงใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การร่วมกิจกรรมที่ศูนย์เรียนรู้ฯ ในวันสำคัญต่าง ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มมิตรมอญ เช่น การประชุมประจำเดือน การไปศึกษาดูงาน เป็นต้น

ในขณะที่ยังสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น สัมภาษณ์ ชักถาม ดังนั้นจึงได้จัดทำแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field notes) ที่จดบันทึกการเชื่อมโยงของประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และการสังเกต เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ระยะที่ 3 ระยะของการเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลหรือข้อมูลที่มาจากกระบวนการคิดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของแรงงานข้ามชาติคณะกรรมการกลุ่มมิตรมอญ และภาคส่วนท้องถิ่นหรือภาคราชการ ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (document) โดยข้อความรู้หรือข้อมูลดังกล่าวจะถูกพัฒนาเป็นข้อสรุปว่าในการพัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่กำหนดเนื้อหาการสัมภาษณ์หลักที่ครอบคลุมสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) แนวทางการสนทนากลุ่ม 3) เครื่องบันทึกเสียง พร้อมอุปกรณ์การบันทึกและ 4) เครื่องบันทึกภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเริ่มทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก และใช้การวิเคราะห์ทั้งในส่วนของการวิเคราะห์เปรียบเทียบ การวิเคราะห์เรื่องราว รวมถึงการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์แบบเมตริกซ์ มุ่งเน้นการวิเคราะห์และตีความข้อมูลที่ได้จากมุมมองของคนใน^{11, 12}

ความน่าเชื่อถือของการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกใช้เกณฑ์การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล ตามแนวคิดของ Guba & Lincoln¹³ ซึ่งประกอบด้วย 1) ความไว้วางใจได้ (Credibility) ของสิ่งที่ค้นพบ โดยการตรวจสอบความถูกต้องในทุกขั้นตอนของการวิจัย 2) ความตรงกัน (Fittingness) ของข้อมูลโดยอาจตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลรายอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในสนามศึกษา 3) การตรวจสอบได้ (Audit ability) จากการตรวจสอบเอกสารการบันทึกข้อมูล ข้อเสนอแนะและสิ่งที่วิเคราะห์ได้จากการศึกษา และ 4) การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเก็บข้อมูลและมีถามคำถามซ้ำจากผู้ให้ข้อมูลหลายราย เพื่อยืนยันความหลากหลายและความอึดตัวของข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเลือกใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีประกอบกัน

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนของคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล (COA No. IRB-NS 2012/132.2106) โดยผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามผู้เข้าร่วมการวิจัย ตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคนในทุกขั้นตอนของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์การพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญผ่านกลไกประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มมอญ กลุ่มมอญได้ขับเคลื่อนการดำเนินงานในการพัฒนาสวัสดิการชุมชนมาในระยะหนึ่ง นับตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2554 จนถึงปัจจุบัน (เดือนสิงหาคม 2555) และยังคงดำเนินงานต่อ

ไปตามวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ที่มุ่งเน้น “การรวมกลุ่มพี่น้องแรงงานมอญที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายให้รวมเป็นกลุ่มในรูปแบบเครือข่ายสังคมเพื่อน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันสร้างความเข้มแข็งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา” ดังนั้นเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว กลุ่มมอญจึงได้นำแนวคิดสวัสดิการชุมชนมาใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกลุ่ม เพื่อให้เกิดระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลและการดูแลซึ่งกันและกันในกลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวมอญ

1.1 “สวัสดิการชุมชน” ตามการรับรู้ของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ คือ การจัดกิจกรรมหรือการรวมกลุ่มที่ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มแรงงานชาติพันธุ์มอญด้วยกันเอง โดยมีผู้นำกลุ่มและสมาชิกดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะต้องสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของสมาชิก มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้พี่น้องแรงงานชาวมอญมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความรู้คู่ความสุขทั้งทางกาย จิตใจ ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ อาทิ การศึกษา สุขภาพ ความปลอดภัย และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

“สวัสดิการ คือ สิ่งที่จะทำให้ชีวิตพวกเราดีขึ้น น่าจะหมายถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใครมีอะไร ก็มาเอามาช่วยกัน มีเงินก็ให้เงินช่วย มีของอะไรก็แบ่งกัน ยิ่งมาอยู่ต่างบ้าน ต้องยิ่งช่วยเหลือกัน คนบ้านเดียวกัน คนมอญเหมือนกัน ยิ่งต้องดูแลกัน”

“สวัสดิการที่ดี จะต้องช่วยเหลือพวกเรา กันเอง ทำให้พึ่งพากันในระหว่างแรงงานมอญด้วยกัน”

1.2 ประเพณีวัฒนธรรม เครื่องมือสำคัญในการรวมคน รวมปัญญา ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์มอญ พบว่า การพัฒนาสวัสดิการชุมชนฯ ของกลุ่มมอญ มีเครื่องมือที่สำคัญ คือ การนำกลไกทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญมาใช้ในการดำเนินการ กล่าวคือ ใช้ประเพณีวัฒนธรรมที่เชื่อมร้อยคน รวมคน เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนางานจากการศึกษาวิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร ทำให้ได้รับรู้ข้อมูลว่า กลุ่มแรงงานฯ ให้ความสำคัญกับการ

รวมกลุ่มกัน การประกอบพิธีสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะพิธีทางศาสนา ที่จะเชื่อมร้อยคนให้มาร่วมกันในวิถีตามธรรมชาติอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ทีมผู้ดำเนินโครงการพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญและทีมผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกิจกรรมในการสร้างความเข้าใจเรื่องแนวคิดสวัสดิการชุมชน การพัฒนาสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของแรงงาน ฯลฯ สอดแทรกในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งได้แก่ งานวันปีใหม่ วันรำลึกชนชาติมอญ วันเสียดวงหงสาวดี วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ เป็นต้น

2. ชุดข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนาสวัสดิการชุมชนที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

2.1 ชุดข้อมูลที่สะท้อนถึงปัญหาขณะดำเนินชีวิตในประเทศไทย ได้แก่

1) ปัญหาด้านสุขภาพและระบบบริการสุขภาพ

เจ็บป่วยไม่ได้รับการดูแลรักษา ผู้ให้ข้อมูลหลายรายได้หยิบยกปัญหาของเพื่อนแรงงานข้ามชาติบางรายที่ประสบปัญหาคือ เมื่อมีความเจ็บป่วย ไม่สามารถเข้าไปรับการรักษาในสถานบริการได้ ซึ่งเกิดขึ้นในกรณีของแรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย ไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว และไม่มีบัตรหลักประกันสุขภาพทำให้ไม่สามารถเข้าไปรับการรักษาในสถานบริการสุขภาพต่างๆ ได้ บางรายซื้อยารับประทานเองทำให้อาการแย่ลง หรือต้องเสียชีวิตจากความเจ็บป่วย บางรายไปรับการรักษาที่คลินิกทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องกู้ยืมเงินจากนายจ้างหรือเพื่อน

ป่วยเป็นโรคติดต่อ ไม่รู้ว่าตัวเองป่วยแล้วต้องดูแลอย่างไร จากการศึกษาพบว่า ขณะนี้มีแรงงานข้ามชาติชาวมอญหลายรายเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อ โดยเฉพาะโรคโควิด-19 ซึ่งมีจำนวนผู้เจ็บป่วยด้วยโรคนี้เพิ่มมากขึ้น แต่ผู้ป่วยส่วนใหญ่ได้รับการรักษาไม่ต่อเนื่องเนื่องจากไม่มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินของโรค บางรายไม่มีเวลาไปรับการรักษา กลัวต้องขาดงาน หรือไม่เข้าใจแผนการรักษาที่ต้องรับประทานยาเป็นระยะเวลานาน ไม่ทราบถึงการป้องกันการแพร่กระจายของโรค ทำให้โรคแพร่กระจายสู่สมาชิกในครอบครัวและ

กลุ่มเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

สื่อสารไม่เข้าใจ ทำให้ได้รับการรักษาไม่ตรงจุด ไม่ตรงกับโรคที่ป่วย แรงงานข้ามชาติชาวมอญหลายรายไม่รู้ภาษาไทย ทำให้ไม่สามารถบอกอาการและความเจ็บป่วยที่แท้จริงได้ แม้ในบางกรณีมีล่ามชาวมอญช่วยแปลให้ แต่ก็แปลไม่ถูกต้องไม่ถูกความหมายเนื่องจากทั้งล่ามไม่รู้ศัพท์เทคนิคหรือศัพท์ทางการแพทย์ ในกรณีเกิดการเจ็บป่วยวิกฤตฉุกเฉิน ไม่มีล่ามช่วยแปลให้ทำให้ได้รับการรักษาล่าช้า ไม่ทันการณ์ ดังนั้นจึงมีแรงงานข้ามชาติชาวมอญบางรายต้องเสียชีวิต เช่น รายที่ได้รับอุบัติเหตุหรือมีความเจ็บป่วยในช่วงเวลากลางคืน

นอกจากนี้ยังพบว่า สื่อด้านสุขภาพที่ผลิตออกมาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์ได้ เนื่องจากสื่อเกือบทุกรูปแบบทุกประเภทมุ่งเน้นการใช้ภาษาพม่า หากแต่แรงงานผู้ใช้สื่อส่วนใหญ่กลับเป็นแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มีความต้องการใช้ “ภาษามอญ” ของตนเอง มากกว่าการใช้ภาษาของชนชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานร่วมกันแบบชาติพันธุ์พม่า ทำให้สื่อด้านสุขภาพส่วนใหญ่ ไม่สามารถ “เข้าถึง” แรงงานกลุ่มนี้ได้เลย จึงเป็นที่มาของปรากฏการณ์ “รับมา...ทิ้งไป” หรือ “วางไว้...แต่ไม่ดู ไม่อ่าน”

ไม่เท่าเทียม..รู้สึกไม่เป็นธรรมในการได้รับบริการสุขภาพ แรงงานข้ามชาติชาวมอญ สะท้อนปัญหาความไม่เท่าเทียมและเป็นธรรมในระบบบริการสุขภาพที่ทำให้รู้สึกและสัมผัสได้ อาทิ ทำที่และการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่บางครั้งมีท่าทีไม่เป็นมิตร คุณภาพของยาที่ได้รับไม่เท่ากับผู้รับบริการรายอื่น ๆ ที่แรงงานข้ามชาติสังเกตได้จากการที่ตนมีอาการและความเจ็บป่วยเหมือนเพื่อนร่วมงานชาวไทย แต่ได้รับยาไม่เหมือนกัน เมื่อรับประทานยาแล้วอาการไม่ทุเลา เป็นต้น

2) ปัญหาด้านภาษาและการสื่อสาร แรงงานข้ามชาติชาวมอญจำนวนมาก ไม่สามารถสื่อสาร ฟัง อ่าน เขียน และเข้าใจภาษาไทย ทำให้เกิดปัญหาหลายด้านตามมา อาทิเช่น ขาดความเข้าใจในการทำงาน ทั้งกับเพื่อนร่วมงาน นายจ้าง และบางครั้งเกิดอุบัติเหตุจากงานเนื่องจากไม่รู้ไม่เข้าใจวิธีการทำงาน การใช้ชีวิตประจำวันในการจับจ่ายซื้อของ การไปรับบริการจากแหล่งบริการ

ต่าง ๆ และในบางครั้งการถูกข่มขู่ คุกคามจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือผู้มีแอบอ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รัดไถค่าคุ้มครอง หรือการยึดเย็ดความผิดในลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

3) ปัญหาด้านสิทธิและกฎหมายจากการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องสิทธิและกฎหมาย คือ

ไม่รู้...ไม่เข้าใจกฎหมาย นำมาซึ่งความผิด พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่รู้ไม่เข้าใจ ถึงสิทธิและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ กฎหมายของประเทศไทย กฎหมายแรงงาน การมีสิทธิและผลประโยชน์ต่าง ๆ การใช้สิทธิตามระบบหลักประกันสุขภาพ เป็นต้น ทำให้หลายกรณี ที่แรงงานข้ามชาติชาวมอญได้ล่วงละเมิดกฎหมายหรือข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

บางรายรู้บางรายไม่รู้...แต่ฝ่าฝืนกฎหมาย ปัจจุบันเริ่มมีแรงงานข้ามชาติหลายราย ทั้งแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญและชาติพันธุ์อื่น ๆ ล่วงละเมิดกฎหมายและข้อบังคับของประเทศไทย เช่น ปัจจุบันยังมีแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายโดยความช่วยเหลือของกลุ่มนายหน้าหรือเจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่ยังปล่อยปละละเลยให้มีแรงงานข้ามชาติไหลบ่าเข้าสู่ประเทศไทย ดังคำพูดของแรงงานข้ามชาติคนหนึ่งที่ได้ให้ข้อมูลว่า “ทุกวันนี้ยังมีคนจากพม่าเข้ามาที่มหาชัยทุกวันนะแหละ...ช่วงนี้ไม่ให้ขึ้นทะเบียน พวกนี้เลยต้องอยู่แบบหลบ ๆ ซ่อน ๆ ก็ลักลอบเข้ามา พวกนายหน้าจัดการให้มีเยอะนะ ที่รู้..ก็เพราะในที่พักของผม ผมเห็นเข้ามามากันทุกวันนั้นแหละ เป็นพวกคนใหม่ ๆ ที่เพิ่งมา ยังพูดภาษาไทยไม่ได้ ดูออก...”

ในขณะนี้ปัญหาหนึ่งที่กำลังส่งผลต่อตัวแรงงานข้ามชาติเองและส่งผลต่อสถานบริการสุขภาพ คือ ปัญหาการเกิดอุบัติเหตุทางจราจร จากการขับซิ่งรถจักรยานยนต์ การข้ามถนนโดยไม่ดูสัญญาณไฟจราจร ไม่ข้ามทางม้าลาย เป็นต้น ซึ่งพบว่าขณะนี้แรงงานข้ามชาติหลายรายขับซิ่งรถจักรยานยนต์โดยไม่ใบอนุญาตขับขี่ แต่มีการซื้อกรมมือสองมาจากคนไทยที่ขายต่อให้ ทำให้เกิดอุบัติเหตุเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

“ตอนนี้พวกเราตายจากอุบัติเหตุกันเยอะขึ้น เดือนหนึ่ง ๆ จะมีไปนอนไอซียู พวกที่เจ็บหนัก สมองแย่มาก เพราะไปซื้อมอเตอร์ไซด์มาขี่ ซื้อต่อจากเค้าอีกที เป็น

แบบมือสอง ..ก็คนไทยขายให้ แล้วก็ผ่อนเค้า รู้ก็รู้ว่าทำผิด แต่ก็ยังไปซื้อมาขี่ อยากขี่ แล้วก็ไม่ระวัง โดนชนเจ็บหนักก็มีตายไปก็มี...ไม่เข้าใจว่าทำไมยังทำผิดกฎหมายของไทย ส่วนมากเป็นพวกวัยรุ่น”

4) ปัญหาด้านการศึกษา จากปัญหาการเมืองในประเทศต้นทางของแรงงานข้ามชาติชาวมอญส่งผลให้แรงงานชาวมอญส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าเรียนหนังสือตามระบบ แรงงานข้ามชาติชาวมอญส่วนใหญ่เรียนจบเทียบเท่าชั้นประถมศึกษา แรงงาน บางรายไม่สามารถเขียนภาษามอญได้ ไม่สามารถฟัง อ่าน เขียนภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษได้ ทำให้ขาดโอกาสในการเรียนรู้ทักษะทั้งเชิงวิชาการและเชิงสังคม ทำให้แรงงานส่วนใหญ่ทำงานได้เพียงแต่ลักษณะงานที่ใช้แรงงานได้เท่านั้น ไม่สามารถฝึกฝนหรือพัฒนาทักษะงานที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญการต่าง ๆ ได้

5) ปัญหาด้านความปลอดภัยแบ่งเป็นเรื่องชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ที่พักอาศัยของแรงงานชาวมอญ ค่อนข้างแออัด ไม่สะดวก ทำให้เกิดความอึดอัด บางครั้งเกิดโรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคฉี่หนู โรคซันในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ บางครั้งที่พักไกลจากสถานที่ทำงานส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยในการเดินทาง เพราะต้องทำโอที กลับดึก ที่พักเปลี่ยว โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงจะต้องระวังตัวมาก มีกลุ่มแรงงานหญิงชาวมอญถูกทำร้ายร่างกาย โดนจี้ จู๊ดคว่ำ หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศ และภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้นและจะต้องไปแจ้งความที่โรงพัก บ่อยครั้งที่แรงงานข้ามชาติรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบคดี ยิ่งหากมีปัญหากับคู่กรณีที่เป็นคนไทย มักจะโดนสรุปให้เป็นฝ่ายผิด หรือให้ยอมความ นอกจากนั้นยังมีปัญหาในที่ทำงาน เช่น หลายคนไม่รู้ภาษาไทย ดูแลเครื่องจักรไม่ถูก ไม่เข้าใจป้าย คำเตือนบอกทางหนีภัย จนกลายเป็นอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในที่ทำงาน

2.2 ชุดข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในขณะอาศัยอยู่ในประเทศไทย

1) ชุดความรู้เรื่องสิทธิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติชาวมอญ เป็นชุดความรู้เบื้องต้นที่แรงงานต่างชาตินชาวมอญให้ความสนใจและความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและกฎหมายจะทำให้แรงงานข้ามชาติชาวมอญ

อยู่ร่วมกับคนในสังคมไทยบนผืนแผ่นดินไทยอย่างมีความสุข การล่วงละเมิดหรือการกระทำผิดกฎหมายเป็นความทุกข์และความหวาดกลัวของแรงงานข้ามชาติเกือบทุกคน ดังนั้นแรงงานข้ามชาติทุกคนจึงต้องการชุดความรู้ในเรื่องนี้

2) ชุดข้อมูลด้านประเพณี วัฒนธรรม ชนชาติพันธุ์มอญเป็นชนชาติที่ให้ความสำคัญกับการสืบสานศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมมาก ทั้งในส่วนของ การไปประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ค่านิยม ความเชื่อในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่เกิด เจ็บป่วย จนเสียชีวิต จะเห็นได้จากวันสำคัญทางศาสนาที่มีแรงงานข้ามชาติชาวมอญไปทำกิจกรรมที่วัดร่วมกับพุทธศาสนิกชนชาวไทย

3) ชุดความรู้เรื่องสวัสดิการชุมชน สวัสดิการชุมชนไม่ได้เป็นเรื่องใหม่สำหรับกลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวมอญ เพราะหากศึกษาเชิงลึก สวัสดิการชุมชนไม่ได้หมายถึง สวัสดิการทางการเงิน หรือมีเงินเป็นตัวตั้งในการออกแบบกิจกรรมต่างๆ เท่านั้น แต่สวัสดิการชุมชนของแรงงานข้ามชาติชาวมอญ คือ รากเหง้าของการดำเนินชีวิตสวัสดิการที่คนในสังคมมอญมีให้กัน ไม่ได้หมายถึง การมีเงินเป็นกลไกหลักเท่านั้น แต่เป็นความช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสังคม วัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกัน เช่น การไปร่วมงานเด็กเกิดใหม่ การจัดหาของขวัญไปรับขวัญเด็กเกิดใหม่ การไปช่วยงานแต่งงานทั้งช่วยด้วยแรง ของขวัญ และการให้เงินช่วยงาน การร่วมบริจาคให้กับวัดหรือกลุ่ม/ชมรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาหรือการจัดงานในวันรื่นเริง การช่วยงานศพ เป็นต้น ตลอดจนการจัดสวัสดิการร่วมกันออมทรัพย์ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวมอญที่มาจากหมู่บ้าน ท้องถิ่นเดียวกัน เป็นต้น

3. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการการพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ผลจากการเวทีพูดคุย การสนทนากลุ่ม ทำให้สามารถสรุปได้ว่า การจะพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้

1) กลุ่มสมาชิกแรงงานข้ามชาติชาวมอญ บทบาทหน้าที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/ร่วมกิจกรรมต่างๆ

2) แกนนำกลุ่มมิตรมอญ/กลุ่มสวัสดิการ

บทบาทหน้าที่ร่วมบริหารจัดการสวัสดิการ ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในคู่มือแกนนำ ดูแลสมาชิกในแต่ละพื้นที่/ชุมชนของตนเอง

3) พระสงฆ์ บทบาทหน้าที่เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้อบรมให้ความรู้ด้านศีลธรรม ให้การดูแลประสานงานด้านสถานที่ (ใช้วัดเป็นที่ทำการของกลุ่มฯ)

4) วิทยากร/พี่เลี้ยง บทบาทหน้าที่ให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ อาทิ กฎหมาย สุขภาพ การศึกษา การจัดสวัสดิการ

5) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น อบต. นายอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน แรงงานจังหวัด องค์การบริหารส่วนสุข ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน บทบาทหน้าที่ ให้การสนับสนุน รับรู้ รับฟัง ร่วมมือ เป็นที่ปรึกษา

6) หน่วยงานภายนอก เช่น สสส. พัฒนาชุมชน บทบาทหน้าที่ ให้บริการด้านสุขภาพทั้งเชิงรุกและเชิงรับ สนับสนุนการจัดการศึกษา การเรียนการสอน สนับสนุนโครงการ/กิจกรรม/งบประมาณ

4. ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาสวัสดิการชุมชน

4.1 ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

1) ความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตของคนชาติพันธุ์มอญ ที่มีความรักพกพ้อง การช่วยเหลือกันและกัน ดังนั้นการพัฒนาสวัสดิการชุมชนเพื่อดูแลช่วยเหลือกัน จึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่ไกลตัวของแรงงานข้ามชาติมอญ

2) สถานการณ์และปัญหาของแรงงานข้ามชาติ เป็นปัญหาที่หลายหน่วยงานทั้งระดับประเทศ ระดับจังหวัดให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติจึงเป็นเรื่องที่แต่ละฝ่ายน่าจะให้ความสำคัญและเข้ามาสนับสนุนในลักษณะต่างๆ เช่น งบประมาณ (จากสสส.) ความรู้เชิงวิชาการ (จากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัด)

3) มีผู้สนับสนุนที่เป็นแกนนำหลักที่สำคัญ คือ พระสงฆ์ให้การสนับสนุนทั้งสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มมิตรมอญ การให้ความรู้เผยแพร่หลักการแนวคิดด้านศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งคนมอญให้ความสำคัญกับแนวคิดด้านศาสนาและให้ความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนาพุทธและพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

4) ความจริงจัง มุ่งมั่นของแกนนำกลุ่มมิตรมอญที่ต้องแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม การเสียสละเวลา การมีนโยบาย รูปธรรมการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการที่ชัดเจน (มีหลักฐาน เอกสาร การชี้แจงด้านการเงิน ลิขสิทธิ์ ระเบียบปฏิบัติ) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

5) กระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมในเรื่องสวัสดิการ ที่จะทำให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อการพึ่งพาตนเอง

4.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติชาวมอญ

1) แกนนำ บางครั้งแกนนำไม่มีเวลาที่จะมาประชุมหรือร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้ง เนื่องจากต้องทำงานประจำ ไม่สามารถลางานหรือขาดงานได้ ทำให้การจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง สามารถจัดกิจกรรมได้เพียงวันอาทิตย์เท่านั้น เพราะเป็นวันหยุดของแรงงานข้ามชาติชาวมอญ

2) เวลาในการจัดกิจกรรมเป็นข้อจำกัดที่สำคัญ เพราะสมาชิกทุกคนสามารถร่วมกิจกรรมได้เพียง 1 วันในสัปดาห์เท่านั้น คือวันอาทิตย์

3) การเรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องสวัสดิการชุมชนเป็นเรื่องใหม่สำหรับกลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวมอญ ทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความเข้าใจ ยังไม่ได้เห็นตัวอย่างรูปธรรมที่เกิดขึ้นจากกลุ่ม/พื้นที่อื่น ทำให้ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะการเรียนรู้

4) ภาษาและการสื่อสาร ระหว่างแกนนำสมาชิก สมาชิกกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของวิทยากร ภาคส่วน/หน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วม

การอภิปรายผล

การวิจัยเพื่อศึกษาสถานการณ์การพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญในครั้งนี้เป็นการวิจัยภายใต้โครงการพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับผู้มีปัญหาสถานะบุคคลผ่านกลไกประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มมิตรมอญ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ที่สำคัญคือ เพื่อจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสวัสดิการชุมชนให้สามารถจัดสวัสดิการชุมชนที่เหมาะสมตรงกับปัญหาและความต้องการพื้นฐานของผู้มี

ปัญหาสถานะบุคคลได้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้การวิจัยเชิงชาติพันธุ์เป็นระเบียบวิธีวิจัย ผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนที่เหมาะสมโดยมีการสร้างความรู้พื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวมอญ ซึ่งพบว่า ขณะนี้กลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวมอญมีการจัดสวัสดิการของกลุ่มในลักษณะของการช่วยเหลือพึ่งพากัน เช่น การร่วมกันบริจาคเงินหรือลงแรงช่วยงานเพื่อจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา วันชาติมอญ งานพิธีกรรมต่างๆ หรือการช่วยเหลือดูแลเยี่ยมเยียนกันในกลุ่มยามที่เจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนชาวกูย¹⁴ ที่พบว่าชุมชนชาวกูยมีแนวทางในการจัดสวัสดิการชุมชนซึ่งเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยรูปแบบของการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีใช้ตัวเงิน แต่ใช้กลไกที่ชุมชนเคยจัดการดูแลกันมาในสังคมยุคโบราณ ซึ่งได้แก่สวัสดิการในมิติของการช่วยเหลือยามป่วยไข้ สวัสดิการบนฐานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน และบนฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

นอกจากนี้ยังพบว่า การที่จะพัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญให้ตรงกับความต้องการนั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ชุดข้อมูลสำคัญ อาทิเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติชาวมอญ ที่สะท้อนถึงความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีถือเป็นรากกลสำคัญที่เชื่อมร้อยให้แรงงานข้ามชาติมีกิจกรรมร่วมกันในขณะที่อยู่อาศัยอยู่ในประเทศไทย¹⁵ ชุดข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการด้านต่างๆ ที่สะท้อนมาจากมุมมองของแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น โดยที่หน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐที่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติจะต้องนำข้อมูลต่างๆ เหล่านี้รวมถึงการเปิดโอกาสให้กลุ่มแรงงานข้ามชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มตนเอง ดังงานวิจัยของจอมขวัญขวัญยืน⁷ ที่พบว่ารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มแรงงานข้ามชาติเป็นการจัดการสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานในลักษณะของการให้ค่าจ้างแรงงาน โดยที่การ

จัดสวัสดิการสังคมด้านอื่น ๆ เช่น การรักษาพยาบาลที่พักอาศัย หรือการให้การศึกษาแก่เด็กแรงงาน ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคจากความไม่พร้อมของรัฐ ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ และไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้แรงงานข้ามชาติได้สะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของตนเอง และงานวิจัยของบัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ^๓ ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของแรงงานพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร โดยผลการวิจัยส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดระบบการจัดการแรงงานอพยพข้ามชาติที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยเฉพาะปัญหาการเข้าถึงสวัสดิการซึ่งยังคงมีข้อจำกัดอยู่มาก แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการที่ชัดเจนในรูปแบบของค่าจ้าง แต่การเข้าถึงสวัสดิการด้านอื่น ๆ ยังมีปัญหาอุปสรรคจากความไม่เข้าใจภาษาสถานะทางกฎหมาย ความไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจนในระเบียบปฏิบัติบางประการ เป็นต้น

ดังนั้นข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้ช่วยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนให้แก่แรงงานข้ามชาติจะต้องนำและใช้ข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึงกับปัญหาและความต้องการของแรงงานข้ามชาติมาออกแบบการจัดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ และที่สำคัญควรเปิดโอกาสให้มิตัวแทนแรงงานข้ามชาติเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนด้วยจะเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1) ด้านการวิจัย ควรมีการศึกษาเพื่อการพัฒนาารูปแบบสวัสดิการชุมชนโดยนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาารูปแบบสวัสดิการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของแรงงานข้ามชาติอย่างแท้จริง และควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนของผู้มีปัญหาสถานะบุคคลในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ต่อไป

2) ด้านการพัฒนาวิชาชีพพยาบาลควรนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการให้บริการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมแก่แรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญและกลุ่มอื่น ๆ รวมถึงการออกแบบการบริการพยาบาลที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมและความต้องการของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

3) ด้านการพัฒนาเชิงนโยบาย องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำข้อความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปกำหนดรูปแบบการพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้กับผู้มีปัญหาสถานะบุคคลหรือแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ รวมถึงการกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายของระดับพื้นที่ จังหวัดและระดับประเทศในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการดูแลผู้มีปัญหาสถานะบุคคลอย่างบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ภายใต้การสนับสนุนของ (สสส.) สำนัก 9

เอกสารอ้างอิง

1. บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. อนาคตคุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติและผู้มีปัญหาสถานะบุคคล 10 โอกาสเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง. (ออนไลน์). 2554 [ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2555]. จาก <http://thaingo.org/web/>.
2. สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. ข้อมูลสถิติรายเดือน: มกราคม พ.ศ. 2554. (ออนไลน์). 2554 [ค้นเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2554]. จาก <http://wp.doe.go.th/sites/default/files/statistic/7/sm01-54.pdf>.
3. สุกัญญา เบาเนต. การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร. (วิทยานิพนธ์) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2549.
4. กฤตยา อาชวนิจกุล. สรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในปี 2551. (ออนไลน์). 2551 [ค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2554]. จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr/Activites/MigrationLabor2008.htm>.
5. ประเมศร์ บำรุงหนูใหม่. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติและผู้มีปัญหาสถานะบุคคล. (ออนไลน์). 2555 [ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2555]. จาก http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/news_thaihealth/15106

6. ธนพรรณ จรรยาศิริ, ศิวพร อึ้งวัฒนา. การทบทวนสถานการณ์และพัฒนาผังพิสัยงานวิจัยแรงงานข้ามชาติ (แรงงานต่างด้าว). วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา. 2551; 6 (2): 119-127.
7. จอมขวัญ ขวัญยืน. การศึกษาการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว: กรณีศึกษาจังหวัด สมุทรสาคร. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. 2550; 15 (1): 286-308.
8. บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ. การศึกษาคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของแรงงานพม่า: กรณีศึกษาชุมชนสะพานปลา ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. (ออนไลน์). 2553 [ค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2554].
9. ชาย โพธิ์สิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด; 2547.
10. Patton MQ. Qualitative Evaluation and Research Methods. 2nd ed. Newbury, Park, CA: Sage; 1990.
11. Streubert HJ, Carpenter DR. Qualitative Research in Nursing: Advancing the Humanistic Imperative. 2nd ed. Lippincott, Philadelphia; 1999.
12. สุภางค์ จันทวานิช. การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2534.
13. Guba EG, Lincoln YS. Naturalistic inquiry. London: Sage Publication; 1985.
14. สรรณญา กระสังข์. การจัดสวัสดิการชุมชนในวัฒนธรรมชุมชนชาวกุย. เอกสารอัดสำเนา; 2554.
15. Palangrit S, Ratanatawan A, Amatyakul C. Empowering by Community Participation in Creating an Empowerment Health Promotion Team at Moo 3 Kukot Subdistrict, Lumlooka District, Pathum-thani Province. Journal of Nurses' Association of Thailand, North-Eastern Division 2010; 29(4): 23-32.

Situations of Community Welfare Development for Mon Migrant Workers Through Cultural Mechanism of Mitmon Group: Case Study at Samutsakorn Province

Piyatida Nakagasien PhD*

Rudee Pungbankadee PhD**

Abstract

The purpose of this qualitative research was to analyze of the situation and the possibility of establishing community welfare for Mon migrant workers. Therefore, to achieve learning and better understand the perspectives of stakeholders at all levels in the development of community welfare for Mon migrant workers, the researchers chose to use ethnographic research methodology. Key informants were 30 Mon migrant workers. Data were collected using in-depth interviews, participatory and non-participatory observation, focus groups, and documentary study. Content analysis was used to analyze the data.

The results indicated that community welfare development for Mon migrant workers required a set of important data, including: 1) a set of information that reflected the problems of living and working in Thailand, which covered health and health care service systems, language and communication issues, rights and legal issues, educational and security issues; 2) a set of data about the need for good quality of life while living in Thailand, which covered: knowledge of rights and laws related to the Mon migrant workers. Persons involved in development of community welfare need to include: leaders and member of the Mon friendship group, religious leaders, trainers/caregivers from various organizations, and government officials and private sector organizations both at the local and provincial level. Supporting conditions for the development of community welfare were lifestyle and attitudes of Mon migrant workers and having group leaders and networks. Key barriers to the development of community welfare included time understanding of the leaders in attending group activities and language and communication barriers among leaders, members, and external stakeholders.

Findings suggest that research and development should be conducted in relation to migrant workers in particular areas with emphasis on the development of R & D systems and participatory action research. All sectors involved with migrant workers including migrant workers themselves should be invited to participate in analysis and development of system. For nursing care purposes the knowledge obtained from this study can be applied to provide for Mon migrant workers and other ethnic groups.

Keywords: Community Welfare Development, Mon migrant workers.

*Assistant Professor, Faculty of Nursing, Mahidol University

**Lecturer, Faculty of Nursing, Mahidol University